

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет

Кафедра адміністративного права та судочинства

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни: «Фінансове право»
на тему:
«ФІНАНСОВО – ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ
ПРОБЛЕМНОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЗА ПОДАТКАМИ ТА ЗБОРАМИ»

Студент групи ПР-31

Ваврів Назар Віталійович

Керівник: к.ю.н., доц.

Вербіцька Мар'яна Василівна

Національна шкала _____

Кількість балів: ____ Оцінка: ECTS ____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль - 2026

ЗМІСТ

ВСТУП (постановка проблеми, актуальність, стан розробки, об'єкт дослідження, предмет дослідження, мета дослідження, завдання).....	3
РОЗДІЛ 1. Поняття боргу, його види та причини виникнення.....	5
1.1. Види реструктуризації боргів.....	8
1.2. Тенденції в сфері фінансової реструктуризації боргів, переваги, етапи та її учасники	11
1.3. Превентивна реструктуризація: процедури та правовий режим	18
Висновки до першого розділу.....	20
РОЗДІЛ 2. Загрози виникнення або накопичення податкового боргу	21
Висновки до другого розділу	27
РОЗДІЛ 3. Процедури розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу) платників податків.....	29
3.1. Розстрочення грошових зобов'язань (податкового боргу).....	30
3.2. Відстрочення сплати грошових зобов'язань (податкового боргу).....	33
Висновки до третього розділу.....	38
ВИСНОВКИ	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ДЖЕРЕЛ.....	41

ВСТУП

Актуальність тематики даної курсової роботи ніколи не втратиться, оскільки Україні, як і будь – яким іншим країнам, які переживали період переходу до вільної економіки, притаманне запозичення новітніх фінансово – правових механізмів, які існують у світі, для врегулювання проблемної заборгованості, в тому числі за податками і зборами.

Приєднання України до зони вільної торгівлі з Європейським Союзом, безвізовий режим, покращення міжнародної співпраці та торгівлі з іншими країнами та між суб'єктами господарювання призвело до позитивних моментів в збільшенні товарообігу для нашої країни. Поряд з цим виникли труднощі для інвесторів в захисті своїх інвестицій, неможливості ефективно впливати на роботу компаній, повернути залучені ними кошти тощо. Задля цього самі ж інвестори з залученням міжнародних фінансових інституцій, таких як структури Групи Світового банку та Європейський банк реконструкції та розвитку вимагали в уряді України запровадити до законодавчого поля нові фінансово – правові механізми для врегулювання заборгованості суб'єктів господарювання перед інвесторами та державою, в тому числі за податками і зборами.

Нагальності запровадження новітніх ефективних механізмів додали нові виклики, такі як запровадження карантину та воєнного стану, внаслідок чого значна частина територій України вибула з господарського товарообігу та не бере участі в формуванні бюджету, через що накопичились боргові зобов'язання перед бюджетами та збільшилась кількість проблемної заборгованості в цілому.

Об'єктом дослідження в курсовій роботі є існуючі фінансово – правові механізми реструктуризації загалом і безпосередньо по податках та зборах.

Описана тематика не є новою для юридичної науки. Вона неодноразово досліджувалась в наукових роботах Десятнюк Т.Я., Маршалок Т.Я., Руденко В., Буряк А.В. та інших.

Предметом дослідження є особливості різних фінансово – правових механізмів реструктуризації грошових зобов'язань загалом та зокрема за податками і зборами.

З запровадженням нових фінансово – правових механізмів реструктуризації боргових зобов'язань написання курсової роботи вимагає дослідження та їх аналізу для визначення впливу на правове регулювання процесу реструктуризації грошових зобов'язань за податками і зборами.

Завданнями наукового дослідження є отримання узагальненого аналізу про наявні та актуальні фінансово – правові механізми реструктуризації боргових зобов'язань за податками і зборами.

I. ПОНЯТТЯ БОРГУ, ЙОГО ВИДИ ТА ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ.

Що ж таке борг? Це досить широке поняття, яке трактується науковцями та звичайними людьми по різному, але основне в чому воно співпадає є те, що борг це щось що потрібно повернути, іншими словами це заборгованість перед кимось за щось, що особа мала повернути у певний строк, але не змогла це зробити з певних об'єктивних чи суб'єктивних причин.

Борг чи іншими словами заборгованість, може виражатись у негрошовому або грошовому виразі. Негрошовий вираз боргу полягає у зобов'язанні особи повернути певну річ з оренди, позички, з прокату тощо. Простими словами, якщо особа взяла в прокат холодильник на певний строк і не повернула його то в неї виникає борг перед пунктом прокату повернути такий холодильник, а лише у випадку неможливості цього виконати таке зобов'язання з повернення в натурі немайновий борг трансформується в грошовий вираз – вартість холодильника і тоді борг набуває грошового виразу.

Грошовий вираз боргу одразу виникає у випадку невиконання особою своїх грошових зобов'язань позикодавця за договорами позики, кредитними договорами, договорами поставки тощо. У випадку коли позикодавець не повернув отримані за договором позики кошти у строк встановлений договором позики у нього виникає борг перед позикодавцем, який одразу має грошовий вираз – в тій самій валюті та в тому самому розмірі в якому кошти були отримані і які він зобов'язався повернути, але з певних причин (суб'єктивних та/або об'єктивних) не виконав.

Таке розуміння боргу загалом стосується цивільно – правових відносин громадян між собою та/або з юридичними особами.

Податковий борг на відміну від боргу в цивільних відносинах є категорією публічно – правовою, оскільки у випадку його виникнення в особи (фізичної чи юридичної) виникають публічно правові обов'язки з його погашення, оскільки вони вже регулюються цивільно – правовим законодавством, а в більшій мірі публічно – правовими нормами законодавства до яких відноситься зокрема

Податковий кодекс України та інші нормативно – правові акти, які видані на його виконання.

Поняття податкового боргу визначено податковим законодавством, але в буквальному його розумінні – це грошовий вираз зобов’язання платника податків суму якого він заборгував державі.

Податкова заборгованість платника податків тісно пов’язана з економічною ситуацією в державі та її виникнення залежить від багатьох чинників, як зовнішніх (воєнна агресія, епідситуація, ситуація на міжнародних товарних ринках тощо) так і внутрішніх (високе податкове навантаження, нестабільне податкове законодавство, розгойдування стабільного податкового регулювання на кшталт обговорення введення нових податків для суб’єктів господарювання, недолугі закони та нормативно – правові акти законодавчих органів та уряду, які регулюють податкові зобов’язання платників податків та визначають базу оподаткування, інфляція, висока вартість енергоносіїв, обмеження під час дії карантину, низька купівельна спроможність населення тощо). Такі причини виникнення податково боргу найчастіше визначають підприємці, які активно займаються господарською діяльністю і дуже близько пов’язані, з так званим, реальним сектором економіки. Вони, як ніхто, бачать ці проблеми і причини їх виникнення та без зайвих прикрас називають речі своїми іменами.

Науковці ж визначають найменування причин виникнення і систематизують такі причини з точки зору теорії економіки та її законів. Як суспільне явище податковий борг має доволі складний характер.

До основних причин його виникнення відносять:

- значний спад виробництва та зростання цін на сировину і матеріали; — відсутність ринків збуту продукції;
- проведення бартерних операцій;
- неплатоспроможність покупців, що тягне за собою несвоєчасне поступлення коштів на банківські рахунки та збільшення дебіторської заборгованості;

- відсутність обігових коштів;
- форс-мажорні та непередбачувані обставини;
- надмірна кредиторська заборгованість;
- невиконання умов договорів, контрактів партнерами;
- донарахування сум податків за результатами документальних перевірок підприємств в яких відсутні обігові кошти та майно. [1 с. 13]

Платник податків у відносинах з державою звісно більш незахищений, оскільки державний апарат має за ціль наповнення бюджетів та державних цільових фондів і йому майже завжди байдужі причини виникнення податкового боргу.

Часто трапляються випадки, коли контролюючий орган нараховує платнику податків податкові зобов'язання, з якими той не згідний і оскаржує такі податкові – повідомлення рішення у адміністративному чи судовому порядку. Причиною таких нарахувань часто бувають випадки коли податковий орган, «по іншому», ніж платник податків читає законодавство та проводить його довільне трактування, забуваючи про один з основоположних принципів податкового законодавства – презумцію правомірності рішень платника податків, яка передбачає, що якщо норми різних законів чи різних нормативно – правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь, як платника податків так і на користь контролюючого органу, то застосовується закон на користь платника податків.

Незважаючи на застосування платниками податків таких законних процедур оскарження, які в переважній більшості випадків завершуються скасуванням протиправних податкових повідомлень – рішень на користь платників податків, держава через створені нею контролюючі органи хоче якнайшвидше отримати «свої» очікувані надходження та не зупиняється в тиску на платника податків, в тому числі через порушення кримінальних проваджень, які стосуються обвинувачення в умисному ухиленні від сплати податків.

1.1. ВИДИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ БОРГІВ.

Через те що Україна протягом періоду, з часу відновлення незалежності і по сьогоднішній день, пережила не одну фінансову кризу і як наслідок кризи не платежів, період бартерних розрахунків, період оголошеного загальнодержавного карантину через спалах інфекційної хвороби, період воєнного стану, законодавчі та виконавчі органи на вимогу кредиторів і міжнародних партнерів надали бізнесу і громадянам достатньо механізмів вирішення питань з проведенням реструктуризації боргів.

Про це свідчить низка прийнятих нових законодавчих актів і внесення змін до діючого законодавства України.

Зокрема це Закон України «Про фінансову реструктуризацію» прийнятий Верховною Радою України 14 червня 2016 року та закони, які доповнили діючий Кодекс України з питань банкрутства новими положеннями, що з 01 січня 2025 року запровадили таке поняття як превентивна реструктуризація.

До запровадження цих нових фінансово – правових інститутів реструктуризації боргів існували і продовжують існувати положення Цивільного кодексу України та інших законодавчих актів, які дозволяють сторонам врегульовувати свої фінансові зобов'язання, в тому числі боргові в спосіб який їм буде вигідний – розстрочення, відстрочення, списання (прощення), відступлення боргу, переведення боргу в вексель тощо.

Виділяють наступні види реструктуризацій:

- «класична реструктуризація» – зміна істотних умов за попереднім договором з метою пом'якшення вимог до боржника у зв'язку з фінансовими труднощами боржника та необхідністю створення сприятливих умов для виконання ним зобов'язань за активом (зокрема: зміна процентної ставки; часткове прощення боргу; зміна графіка погашення боргу (строків і сум погашення основного боргу, сплати процентів/комісій); зміна розміру комісії) шляхом укладання додаткової угоди з боржником;

- фінансова реструктуризація заборгованості відповідно до Закону України «Про фінансову реструктуризацію» - зміна істотних умов погашення заборгованості відповідно до Плану фінансової реструктуризації (ПФР), який має бути схвалений зборами кредиторів. Строк для затвердження ПФР – 3-6 місяців. На період погодження ПФР діє мораторій щодо задоволення вимог кредиторів;

- «стенд стил» – це особливий період добровільного погашення заборгованості після виникнення прострочення заборгованості з метою оцінки можливостей боржника та позиції кредитора до проведення реструктуризації або переходу до інших стадій стягнення;

- врегулювання спору щодо погашення заборгованості на стадії судового провадження шляхом укладення мирової угоди з встановленням нових умов погашення, які мають підтвердження їх виконання;

- добровільне погашення заборгованості на стадії виконавчого провадження – в результаті укладення мирової угоди або розстрочення/відстрочення виконання рішення суду;

- погашення заборгованості в процедурі санації банкрута згідно умов затвердженого судом плану санації. Компроміс боржника та кредиторів щодо погашення заборгованості в процедурі банкрутства після визначення ліквідаційної маси банкрута, заставного майна та перспектив погашення вимог кредиторів. Санація може передбачати як відновлення діяльності банкрута з поновленням його операційної діяльності, так і залучення інвестора з можливою передачею йому майна банкрута. Остання практика Верховного суду України говорить, що можливо перейти з ліквідаційної процедури до санації, що дозволяє погасити вимоги кредиторів та зберегти діяльність боржника;

- реструктуризація заборгованості фізичних осіб перед банками – законодавчо встановлений обов'язковий механізм реструктуризації заборгованості фізичних осіб, які мали споживчі кредити для придбання єдиного житла. Носив примусовий характер та досить лояльні умови для боржників і низький рівень погашення для кредиторів;

- досудова санація – погашення заборгованості перед кредиторами на стадії до відкриття провадження у справі про банкрутство. Досить складний механізм погодження плану санації кредиторами, який потребує врахування інтересів різної категорії кредиторів. [11]

1.2 ТЕНДЕНЦІЇ В СФЕРІ ФІНАНСОВОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ БОРГІВ, ПЕРЕВАГИ, ЕТАПИ ТА ЇЇ УЧАСНИКИ.

Тенденції в сфері фінансової реструктуризації боргів на даний час формуються кредиторами виходячи з досвіду попередньої співпраці з боржниками на підставі аналізу їх фінансово – господарської діяльності та аналізу витратної частини застосування того чи іншого варіанту реструктуризації чи примусово стягнення. Також значний вплив на вибір того чи іншого варіанту реструктуризації має час від початку застосування процедури фінансової реструктуризації і до отримання кредитором коштів від боржника. В будь – якому випадку індивідуальний підхід до кожної проблемної ситуації та кожного боржника має визначальне значення.

Так за даними АТ «Укрексімбанк» переваги застосування певних процедур фінансової реструктуризації перед застосування процедур примусового стягнення майна вони визначають за показниками, які визначили на основі співпраці з своїми боржниками протягом попередніх періодів.

Насамперед це відсоток повернутих боргів при застосуванні того чи іншого варіанту реструктуризації чи застосування процедур примусового стягнення боргу.

Також визначальний вплив при виборі варіанту фінансової реструктуризації чи застосування процедур примусового стягнення боргу мають: збереження діяльності боржника, отримання кредитором інших доходів, витрати банку на повернення боргу, час до початку повернення заборгованості, ризики затягування повернення заборгованості, втрат банку безнадійної заборгованості тощо.

Наочно більш структуровано аналіз застосування тих чи інших процедур фінансової реструктуризації можна побачити в таблиці 1.

Таблиця 1

**Переваги застосування фінансової реструктуризації
в порівнянні з примусовим стягненням**

Показник	Класична чи фінансова реструктуризація	Санація, досудова санація	Проведення примусового стягнення
Відсоток повернення заборгованості	100%	20%	12%
Збереження діяльності боржника	Так	Так	Ні
Отримання кредитором інших доходів	Так	Так	Ні
Витрати кредитора на повернення заборгованості	робота менеджера з реструктуризації	судовий збір, оплата праці арбітражного керуючого, витрати на професійну правничу допомогу тощо	судовий збір, витрати на професійну правничу допомогу, комісії торгуючих організацій, витрати на оплату праці арбітражного керуючого
Час до початку повернення боргу	3-6 місяців	9-12 місяців	3-6 років

Ризик затягування повернення заборгованості	мінімальні - можливі зовнішні фактори, які не залежать від волі боржника і кредитора	суттєві – інші кредитори можуть мати іншу думку стосовну плану санації і т.п.	високі – боржник, інші кредитори, зовнішні фактори
Втрати банку безнадійної заборгованості	0%	80%	88%

Реструктуризація боргів на противагу їх примусовому стягненню має свої переваги. Це переваги насамперед для боржника, оскільки він тимчасово потрапив в важке фінансово – економічне становище, і реструктуризація боргів насамперед дасть йому можливість зберегти свою діяльність, яка давала йому джерело доходу. Також свої переваги в реструктуризації відчують кредитори, оскільки насамперед вони в узгодженні в процесі фінансової реструктуризації строки отримають свої кошти чи їх частину, а країна отримає свої вигоди у вигляді отриманих податкових надходжень від продовження діяльності платником податків.

До основних переваг фінансової реструктуризації слід віднести:

- а) для боржника:
 - Збереження діяльності;
 - Можливість погасити борг та отримувати прибуток після завершення реструктуризації;
 - Уникнення солідарної відповідальності керівника у разі відкриття провадження у справі про банкрутство;
 - Уникнення субсидіарної відповідальності кінцевих бенефіціарних власників у випадку відкриття провадження провадження у справі про банкрутство;

- Можливість залучати нове фінансування, працювати з новими контрагентами.

б) для кредитора:

- повне погашення заборгованості або значно більше ніж у випадку примусового стягнення чи у випадку визнання боржника банкрутом;
- значно менші збитки у випадку від списання непогашеного залишку заборгованості;
- зрозумілі строки погашення заборгованості – є графік погашення заборгованості;
- відсутні витрати на примусове стягнення (судовий збір, витрати на професійну правничу допомогу тощо);
- контроль за збереженням застави та її страхування;

в) для країни:

- збереження робочих місць;
- надходження податків до бюджету;
- посилення обороноздатності. [11]

Етапи проведення фінансової реструктуризації визначаються варіантом реструктуризації, який обрав кредитор.

Визначальним етапом фінансової реструктуризації є намір боржника і його воля для того, щоб брати в ній участь. Без такої волі боржника застосування будь-яких процедур фінансової реструктуризації фактично реалізувати буде неможливо і потрібно буде перейти до примусово стягнення.

Тому першим етапом є «намір». У випадку якщо буде намір в боржника розпочати процедуру фінансової реструктуризації то можливий перехід до реалізації інших етапів.

Етапи проведення фінансової реструктуризації можна побачити таблиці 2.

Таблиця 2

Етапи проведення фінансової реструктуризації

Намір	Комунікація	Оцінка спроможності	Пошук фінансування/ інвестора	Розробка плану	Затвердження плану погашення	Виконання затвердженого плану
-------	-------------	------------------------	-------------------------------------	-------------------	------------------------------------	-------------------------------------

Залежно від вибору того чи іншого способу фінансової реструктуризації склад учасників які беруть участь в його реалізації буде відповідно змінюватись. При класичній реструктуризації це боржник і кредитор чи кредитори та можливе залучення медіатора. При фінансовій реструктуризації це комітети кредиторів, боржник, кредитори, фонд гарантування вкладів, секретаріат, арбітраж, спостережна рада. Застосування примусових процедур стягнення боргу визначає більш ширший склад осіб, які беруть в них участь. Такий склад обумовлений процесуальними процедурами, які визначила держава для вирішення того чи іншого питання. Це можуть бути боржник кредитори, державний чи приватний виконавець, арбітражний керуючий, суд, третейський суд, комітет кредиторів і збори кредиторів, оцінювач тощо.

Реальним прикладом спроби переговорів про фінансову реструктуризацію є представлення АТ «Укрзалізниця» в 2026 році плану фінансової реструктуризації більше 1 млрд. доларів США власникам її єврооблігації (група ANG).

Запропоновані АТ «Укрзалізниця» умови реструктуризації були відхилені власниками облігацій, на цьому етапі, як неприйнятні. Власники єврооблігацій повідомили, що, хоча вони підтримують консенсусне реструктурування облігацій, вони не бажають брати участь у пропозиції "Укрзалізниці" та на даному етапі не подали контрпропозиції.

Хоча АТ "Укрзалізниця" та власники облігацій з обмеженими правами не дійшли згоди щодо умов реструктуризації облігацій протягом обмеженого періоду, АТ "Укрзалізниця" повідомила, що має намір продовжувати

добросовісну взаємодію з АНГ, у тому числі через відповідних радників сторін, з метою досягнення згоди.

Як йдеться у презентації реструктуризації, АТ "Укрзалізниця" пропонувала списати 20% основної суми, відстрочити остаточне погашення єврооблігацій до червня 2033 року та розпочати їх м'яку амортизацію з грудня 2030 року – шістьма рівними виплатами по \$150 млн.

В той же час компанія додатково хоче прив'язати обсяг цих виплат до обсягу перевезень вантажів. "Кожна окрема сума виплати в розмірі \$150 млн може бути скоригована вгору або вниз в діапазоні \$112-168 млн залежно від обсягу вантажних перевезень", – зауважується у презентації.

Щодо відсотків, то в перший рік (з червня 2026 по червень 2027 року) їх пропонувалося виплачувати грошима лише 1,5%, у другий – 2%, в третій – 4%, в четвертий – 6% та в останні три – по 7,75%.

Стосовно прострочених відсотків, сума яких на 30 червня цього року досягне \$83 млн, то АТ "Укрзалізниця" хотіла б також списати 20% цієї суми, а із залишу у \$67 млн сплатити грошима 20%, або 1,3 цента на долар номіналу, а решту капіталізувати в новий інструмент.

У разі прийняття такої пропозиції компанія б цього та наступного року сплатила за єврооблігаціями грошима відповідно лише \$20 млн та \$16 млн, тоді як 2028 року – \$77 млн, 2029 – \$121 млн, 2030 – \$240 млн, 2031 – \$389 млн, 2032 – \$434 млн та 2033 року – \$155 млн.

Як повідомлялося, в січні 2025 року "Укрзалізниця" капіталізувала перенесені в результаті реструктуризації в 2022 році купонні виплати за єврооблігаціями-2026 зі ставкою 8,25% на суму \$108,28 млн та за єврооблігаціями-2028 зі ставкою 7,875% на суму \$51,9 млн. Це збільшило обсяги цих випусків відповідно до \$703,2 млн та \$351,9 млн.

У січні цього року компанія відмовилася здійснювати \$45 млн купонних виплат за єврооблігаціями 2026 року та 2028 року, які припадають відповідно на 9 та 15 січня, та заявила про намір розпочати комплексну реструктуризацію своїх

фінансових зобов'язань за кредитними угодами, що стосуються облігацій за участю кваліфікованих фінансових та юридичних консультантів.

Основними передумовами припинення обслуговування боргу за єврооблігаціями компанія назвала триваюче скорочення доходів від перевезення вантажів на фоні зменшення їх обсягу, яке у 2025 році складе близько 17%, а також посилення атак на залізницю, загальна кількість яких в 2025 році (1195) перевищила сукупний показник за 2023-2024 роки.

Вказаний приклад невдалої спроби фінансової реструктуризації боргів між державною компанією і власниками єврооблігацій демонструє наочно механізм так вказаної «класичної реструктуризації» і небажання жодної із сторін поступатись своїми інтересами на першому етапі переговорів. Подальший розвиток подій, з залученням юридичних та фінансових радників, визначить основні умови при досягненні яких учасники переговорів зможуть укласти угоду про реструктуризацію боргів в її класичному розумінні. [14]

1.3 ПРЕВЕНТИВНА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ: ПРОЦЕДУРИ ТА ПРАВОВИЙ РЕЖИМ.

Відносно недавно (01 січня 2025 року) в законодавстві України до наявних на той час видів фінансової реструктуризації боргів додався новий інструмент – превентивна реструктуризація.

Превентивна реструктуризація є фактично новий інструмент, який прийшов на заміну досудовій санації і характеризується своєю гнучкістю. Що розуміється під гнучкістю? Те що вона менш зарегульована забороняючими нормами законодавства і все більше можливостей в боржника і кредиторів вирішити проблему фінансової кризи в яку потрапив боржник в зручний і вигідний для них спосіб.

Ініціювати початок превентивної реструктуризації може лише боржник в спосіб визначений Кодексом України про банкрутство, на підставі рішення вищого органу управління. Спонукає його до прийняття такого рішення може і кредитор чи кредитори, але звернутись до суду з відповідною заявою може лише сам боржник. Це вказує на те, що інструмент превентивної реструктуризації є добровільним і ґрунтується на співпраці боржника і кредитора.

Що може дати боржнику перехід до процедури превентивної реструктуризації? Насамперед це раннє втручання у фінансову кризу і можливість збереження життєздатності бізнесу.

Цей інструмент дозволяє реструктурувати борги суб'єкта господарювання, але до того моменту поки вони не є предметом судових спорів або примусового виконання.

Не можуть бути предметом превентивної реструктуризації вимоги працівників, пов'язані з трудовими відносинами з боржником, щодо відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, сплати аліментів, сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та інших обов'язкових

платежів на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, вимоги, не пов'язані з підприємницькою діяльністю фізичної особи - підприємця.

Після звернення до суду про застосування превентивної реструктуризації призначається судом адміністратор, кандидатура якого подається боржником або кредиторами. Розмір винагороди такого адміністратора визначається боржником, кредиторами або за їх спільним узгодженням. Таким адміністратором може бути лише особа яка відповідає певним вимогам з числа арбітражних керуючих.

Превентивна реструктуризація також має свої певні етапи реалізації:

- розробка плану та участь в переговорах;
- контроль, нагляд, процесуальні дії;
- контроль за виконанням плану після його затвердження.

Що дає кредитору введення процедури превентивної реструктуризації? Насамперед це можливість через призначеного судом адміністратора, якому вони довіряють отримати легітимний контроль над коштами та фінансово – господарською діяльністю боржника. Також до таких переваг можна віднести заборону боржнику без погодження суду укладати певні правочини, обов'язок збереження активів, звітування, співпраця з адміністратором. В процедурі превентивної реструктуризації не тільки нові правочини дозволяється укладати за погодженням з судом а й встановлюється контроль за виконанням вже укладених.

Боржнику відкривається шлях до отримання за згодою суду проміжного фінансування, а інвестор взамін отримує гарантію з пріоритетного повернення цих коштів.

Також суб'єкт господарювання отримує певні процедури захисту його від примусового стягнення коштів і арештів його майна (окрім арештів в кримінальних провадженнях) та/або клопотання перед суд про встановлення додаткових, індивідуальних засобів судового захисту.

Ключовим документом превентивної процедури є план превентивної реструктуризації, який розробляється за типовим і затверджується судом.

Кредитори в процедурі превентивної реструктуризації класифікуються за певними ознаками: забезпечені кредитори (вимоги, яких забезпечені заставою, іпотекою), кредитори з вимогами до бюджету (зокрема за боргами по податках і зборах), незабезпечені кредитори, заінтересовані незабезпечені кредитори, засновники, акціонери (якщо зачіпаються їхні права). Додаткові класи кредиторів можуть передбачатись планом.

Завершується процедура превентивної реструктуризації закриттям її з підстав: виконанням плану, неможливістю його виконання, рішенням суду або за взаємною згодою сторін.

Є передбачена також спрощена процедура превентивної реструктуризації для суб'єктів макро- та малого бізнесу. [4]

Висновки до першого розділу.

В Україні запроваджено достатню кількість фінансово – правових механізмів, які дозволяють суб'єктам господарювання врегулювати і реструктурувати сплату прострочених грошових зобов'язань, в тому числі і по податках і зборах. Все частіше в практиці суб'єкти господарювання застосовують нові фінансово – правові інструменти для врегулювання питання боргів.

Серед таких інструментів слід вирізнити превентивну реструктуризацію, яка є дієвим механізмом запобігання банкрутству суб'єктів господарювання, що тимчасово попали в скрутне фінансове становище і мають добровільний намір вийти з нього з «гордо піднятою головою».

Така реструктуризація є новим, гнучким механізмом фінансово оздоровлення, спрямований на збереження життєздатності бізнесу в тому числі при виникненні в нього заборгованості по сплаті податків і зборів та інших обов'язкових платежів до бюджетів усіх рівнів.

В перспективі, застосування превентивної реструктуризації може набути активного розвитку та застосування, однак після реальної судової практики, яка сформує реальні «правила гри», але за умови позитивних випадків її застосування.

II. ЗАГРОЗИ ВИНИКНЕННЯ ТА НАКОПИЧЕННЯ ПОДАТКОВОГО БОРГУ.

Перелік загроз виникнення податкового та накопичення податкового боргу визначив Кабінет Міністрів України у своїй постанові № 1235 від 27 грудня 2010 року (із змінами і доповненнями) «Про затвердження переліку обставин, що свідчать про наявність загрози виникнення або накопичення податкового боргу, і доказів існування таких обставин».

Вказана постанова визначає окремі підстави для розстрочення грошових зобов'язань або податкового боргу і для відстрочення його сплат.

Зокрема до таких обставин, що дають підстави для розстрочення віднесено:

1. ненадання (несвоєчасне надання) бюджетних асигнувань або бюджетних зобов'язань заявнику та/або недоведення (несвоєчасне доведення) фінансування видатків до заявника - отримувача бюджетних коштів в обсязі, достатньому для своєчасного виконання ним грошових зобов'язань та/або погашення податкового боргу, а також неперерахування (несвоєчасне перерахування) заявнику з бюджету коштів в обсязі, достатньому для своєчасного виконання ним грошових зобов'язань та/або погашення податкового боргу, у тому числі в рахунок оплати наданих заявником послуг (виконаних робіт, поставлених товарів).

Цим же пунктом вказаної постанови визначено перелік документів, які подаються до контролюючого органу на підтвердження виникнення обставини, серед яких:

- довідка встановленого зразка, видана фінансовим органом та/або головним розпорядником бюджетних коштів, щодо суми бюджетних асигнувань та/або бюджетних зобов'язань, що не надані (несвоєчасно надані) заявнику, або суми фінансування видатків, що не доведене (несвоєчасно доведене) до заявника в обсязі, достатньому для своєчасного виконання ним грошових зобов'язань;

- заява (в довільній формі) отримувача бюджетних коштів про неперерахування (несвоєчасне перерахування) йому суми коштів в обсязі, достатньому для своєчасного виконання ним грошових зобов'язань;

- довідка встановленого зразка, видана розпорядником бюджетних коштів, щодо суми коштів, яку не перераховано (несвоєчасно перераховано) заявнику в обсязі, достатньому для своєчасного виконання ним грошових зобов'язань, у тому числі в рахунок оплати наданих заявником послуг (виконаних робіт поставлених товарів).

2. Загроза виникнення неплатоспроможності (банкрутства) заявника в разі своєчасної та в повному обсязі сплати ним грошового зобов'язання або погашення податкового боргу в повному обсязі.

Зазначена обставина підтверджується висновком про результати аналізу фінансового стану заявника, що проводиться органом державної податкової служби за даними бухгалтерського обліку.

3. Недостатність майна заявника - фізичної особи (без урахування майна, на яке відповідно до законодавства не може бути звернено стягнення) для своєчасної та у повному обсязі сплати грошового зобов'язання або погашення податкового боргу в повному обсязі чи відсутність у заявника - фізичної особи майна.

Зазначена обставина підтверджується результатами проведеного органом державної податкової служби аналізу поданих заявником документів щодо наявності власного рухомого та нерухомого майна, а також власних доходів.

4. Сезонний характер виробництва та/або реалізації товарів (робіт, послуг) заявником.

Зазначена обставина підтверджується складеним заявником документом, який засвідчує, що в загальному обсязі доходу від реалізації товарів (робіт, послуг) частина доходу заявника отримана в результаті провадження видів діяльності, включених до Списку сезонних робіт і сезонних галузей, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 березня 1997 р. N 278.

5. Виконання заявником плану реорганізації власного виробництва та/або зміна його організаційної структури, що призводить (може призвести) до значного спаду виробництва протягом певного періоду.

Зазначена обставина підтверджується документами, що засвідчують здійснення заявником реорганізації власного виробництва та/або зміну його організаційної структури з розрахунками їх впливу на ефективність виробництва та рівень його прибутковості.

6. Проведення заявником науково-дослідних, конструкторських, а також соціально орієнтованих робіт, які передбачають створення робочих місць для інвалідів, захист навколишнього природного середовища, підвищення енергетичної ефективності виробництва, або технічного переоснащення власного виробництва.

7. Проведення заявником інноваційної діяльності, у тому числі створення нових та вдосконалення існуючих технологій, видів сировини та матеріалів широкого застосування.

8. Виконання заявником особливо важливого замовлення у рамках соціально-економічного розвитку регіону або надання ним особливо важливих (у тому числі виключних) послуг населенню.

9. Виконання заявником державного оборонного замовлення.

10. Здійснення заявником інвестицій у створення об'єктів, які мають найвищу енергетичну ефективність, соціальне значення, стратегічне значення для оборони та безпеки держави.[9]

Зазначені у п. 6-10 обставини підтверджуються шляхом подання заявником належним чином засвідчених копій документів, передбачених законодавством.

Єдиною обставиною, яка б була підставою для прийняття рішення про відстрочення грошових зобов'язань або податкового боргу заявника зазначеною вище постановою, Кабінет Міністрів України визначив форс – мажорні обставини (обставини непереборної сили), які визначені Законом України «Про торгово – промислові палати в Україні», що об'єктивно унеможливають

виконання зобов'язань, передбачених умовами договору, обов'язків визначених законодавством.

Також уряд в цій же постанові визначив, перелік документів, як і підтверджують факт настання (існування) вказаних форс – мажорних обставин, а саме сертифікат Торгово – промислової палати про форс мажорні обставини, рішення Президента України про оголошення окремих місцевостей України зоною надзвичайної екологічної ситуації затверджене Верховною Радою України та довідку виданого органом місцевого самоврядування, яка б підтверджувала настання на певній території обставин непереборної сили.

Разом з тим, розстрочення та відстрочення грошових зобов'язань або податкового боргу в межах процедури відновлення платоспроможності боржника здійснюються відповідно до законодавства з питань банкрутства. Розстрочення або відстрочення грошових зобов'язань або податкового боргу надаються окремо за кожним податком та збором і його можуть надавати в межах повноважень за кожним окремим випадком: — центральний орган державної податкової служби – без обмежень суми; — органи державної податкової служби в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі на менші суми конкретні розміри яких визначаються нормативно правовими актами вищого податкового органу.

Перед тим як звертатись до податкового органу із заявою про розстрочення або відстрочення сплати податкового органу суб'єкту господарювання необхідно провести оцінку свого фінансово-господарського стану. Це необхідне для прийняття ним самим рішення про звернення до податкового органу з відповідною заявою з метою прийняття рішення про розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу).

Для цього є розроблені відповідні методичні рекомендації щодо встановлення загрози виникнення, накопичення або непогашення податкового боргу та проведення аналізу фінансового стану підприємств, які звертаються до органів ДПС для отримання відповідного податкового кредиту.

Суб'єктами аналізу фінансового стану є власники, органи, уповноважені управляти майном, керівництво підприємства та органи ДПС.

Об'єктом аналізу фінансового стану є фінансові, виробничі та інвестиційні показники діяльності підприємства.

За результатами аналізу фінансового стану визначаються:

- загроза виникнення, накопичення або непогашення податкового боргу підприємства;
- оцінка фінансово-господарської діяльності та платоспроможності підприємства;
- фінансова стійкість та динаміка основних показників діяльності підприємства;
- достатність заходів, які планується реалізувати для виконання розстрочених (відстрочених) грошових зобов'язань (боргу)

Основними джерелами інформації для проведення аналізу фінансового стану можуть бути:

- баланс підприємства (форма № 1);
- звіт про фінансові результати (форма № 2);
- звіт про рух грошових коштів (форма № 3);
- фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва (стандарт бухгалтерського обліку № 25);
- фінансова звітність, встановлена законодавством для окремих категорій підприємств (приватні, сільськогосподарські підприємства, підприємства з іноземними інвестиціями, бюджетні, неприбуткові підприємства та організації тощо);
- декларації (розрахунки) платежів до бюджету, які стали підставою для нарахування податкового зобов'язання;
- акти перевірок контролюючих органів, які стали підставами для нарахування податкових зобов'язань;
- заходи підприємства для підвищення рівня платоспроможності та фінансової стійкості;

- прогноз доходів підприємства на термін дії розстрочення (відстрочення);
- величина активів на дату звернення, що відповідає рядкам балансу 220, 230 та 240;
- значення величин довгострокового та короткострокового залученого капіталу;
- дані облікової системи органів державної податкової служби щодо стану розрахунків платників з бюджетом.

У разі потреби можуть бути використані додаткові джерела:

- звіт про власний капітал (форма № 4);
- примітки до річної фінансової звітності (форма № 5);
- звіт про наявність та рух основних фондів, амортизацію (знос) (форма № 11-ОЗ);
- обстеження технологічних інновацій промислового підприємства (форма № 1-інновація);
- звіт про фінансові результати і дебіторську та кредиторську заборгованість (форма № 1-Б);
- інша інформація, необхідна для якісного аналізу та виявлення резервів виробництва.

На підставі аналізу фінансово – господарської діяльності підприємства-заявника органом ДПС складається висновок, який повинен відповідати певній формі та містити визначені нормативно правовим актом відомості.

Такий висновок серед іншого є підставою прийняття рішення про відмову або надання відстрочки чи розстрочення сплати податкового боргу. [1. с.162]

Оцінка загрози виникнення, накопичення або непогашення податкового боргу – характеристика фінансового стану підприємства на момент настання граничного терміну сплати грошових зобов'язань або на момент звернення із заявою про розстрочення (відстрочення) податкового боргу, яка свідчить про неспроможність підприємства розрахуватися у повному обсязі за грошовими зобов'язаннями та погасити наявний податковий борг базується на аналізі

звітних даних підприємства на момент звернення до податкового органу із заявою про розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу).

Крім того аналізуються окремі прогностичні показники фінансово-господарської діяльності.

Для встановлення загрози непогашення грошових зобов'язань (податкового боргу) необхідно порівняти наявні у підприємства високоліквідні оборотні активи з сумою грошових зобов'язань (податкового боргу). З цією метою, на основі Методичних рекомендації щодо встановлення загрози виникнення, накопичення або непогашення податкового боргу та проведення аналізу фінансового стану підприємств, які звертаються до органів ДПС для розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу) розраховують показники коефіцієнта загрози виникнення, накопичення податкового боргу, показник фінансової стійкості, та інші економічні та фінансові показники за відповідними формулами. [1 с. 170]

Схожі методичні рекомендації затверджені державою для проведення аналізу фінансово – господарського стану фізичних осіб. Зрозуміло, що аналіз їх фінансово – господарського стану є спрощений, але дуже схожий на той що застосовується для аналізу фінансового становища суб'єкта господарювання.

Висновок до другого розділу.

Як бачимо державою визначено чіткий перелік обставин, що давали б змогу платнику податків у випадках передбачених вказаною вище постановою скористатись у випадку потрапляння у важке фінансове становище. Звісно на даний час перелік обставин варто було б актуалізувати внісши у вказану постанову відповідні зміни та віднести до таких обставин факт запровадження воєнного стану та ведення активних бойових дій на певній частині території України та обставини запровадження карантину. Такі обставини подекуди унеможливають діяльність платників податків на певній території з об'єктивних обставин без проведення релокації, а тому дійсно вони могли б бути

підставою для відстрочення або розстрочення сплати певних податків і зборів, з метою недопущення банкрутства суб'єкта господарської діяльності.

III. Процедури розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу) платників податків

Податковим органом, на виконання вимог Податкового кодексу України, нормативно врегульовано процедури розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань та податкового боргу наказом Міністерства доходів і зборів України № 574 від 10 жовтня 2013 року, яким затверджено «Порядок розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу) платників податків».

Вказаний порядок окремо не встановлює процедури для розстрочення чи відстрочення грошових зобов'язань (податкового боргу), а лише перелік документів, які подаються та будуть містити обґрунтування і графіки розстрочення або відстрочення.

Також визначено перелік податкових органів, які вправі приймати рішення про розстрочення (відстрочення) сплати податкового боргу.

3.1 Розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу).

Для того щоб розстрочити (відстрочити) сплату грошових зобов'язань (податкового боргу) платник податків повинен звернутись до податкового органу за місцем свого обліку або за місцем обліку такого грошового зобов'язання (податкового боргу) з письмовою заявою встановленої форми, в якій він зобов'язаний вказати суми податків, зборів, штрафних (фінансових) санкцій (штрафів), пені, сплату яких платник податків просить розстрочити (відстрочити), а також строк розстрочення (відстрочення) та періоди сплати.

Окремо зазначаються суми, строк сплати яких ще не настав, а також строк сплати яких вже минув.

Як вже раніше зазначав, що до такої заяви повинне бути додане економічне обґрунтування в якому повинні бути вказаний перелік обставин, що свідчать про наявність загрози виникнення або накопичення податкового боргу, і доказів існування таких обставин; аналіз фінансового стану; графік погашення розстрочених (відстрочених) сум; розрахунок прогностичних доходів платника, що гарантують виконання графіка погашення.

Підставою для розстрочення грошових зобов'язань (податкового боргу) платника податків є надання ним достатніх доказів існування обставин, що свідчать про наявність загрози виникнення або накопичення податкового боргу такого платника податків, перелік яких визначено постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2010 року № 1235 "Про затвердження переліку обставин, що свідчать про наявність загрози виникнення або накопичення податкового боргу, і доказів існування таких обставин", а також економічного обґрунтування, яке свідчить про можливість погашення грошових зобов'язань (податкового боргу) та/або збільшення податкових надходжень до відповідного бюджету внаслідок застосування режиму розстрочення, протягом якого відбудуться зміни політики управління виробництвом чи збутом такого платника податків.

Підставою для відстрочення грошових зобов'язань (податкового боргу) платника податків є надання ним доказів, що свідчать про наявність дії обставин непереборної сили, що призвели до загрози виникнення або накопичення податкового боргу такого платника податків.

Такий перелік визначений постановою КМУ від 27 грудня 2010 року № 1235 «Про затвердження переліку обставин, що свідчать про наявність загрози виникнення або накопичення податкового боргу, і доказів існування таких обставин», а також економічного обґрунтування, яке свідчить про можливість погашення грошових зобов'язань (податкового боргу) та/або збільшення податкових надходжень до відповідного бюджету внаслідок застосування режиму відстрочення, протягом якого відбудуться зміни політики управління виробництвом чи збутом такого платника податків.

Строк розгляду заяви платника податків керівником податкового органу складає тридцять календарних днів за результатами якого він має право прийняти одне з двох рішень – рішення про розстрочення (відстрочення) сплати податкового боргу або відмовити.

Розстрочення (відстрочення) надається окремо за кожним податком, збором, штрафною (фінансовою) санкцією (штрафом), пенею. У разі якщо строк сплати грошових зобов'язань (податкового боргу) за окремими податками, зборами, штрафними (фінансовими) санкціями (штрафами), пенею та строк їх розстрочення (відстрочення) збігаються, може прийматися одне рішення про розстрочення (відстрочення) із зазначенням таких податків, зборів, штрафних (фінансових) санкцій (штрафів), пені окремими рядками.

Наявність рішення про розстрочення (відстрочення) грошового зобов'язання (податкового боргу) та договору про розстрочення (відстрочення) грошового зобов'язання (податкового боргу) не обмежує права платника на отримання наступного розстрочення (відстрочення) грошового зобов'язання (податкового боргу) як з цього податку, збору, штрафних (фінансових) санкцій (штрафів), пені, так і з інших.

У випадку задоволення заяви платника податків і прийняття податковим органом рішення про розстрочення (відстрочення) сплати податкового боргу платник податків зобов'язаний укласти з податковим органом договір про розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу).

На розстрочені (відстрочені) грошові зобов'язання (податковий борг) пеня та штрафи не нараховуються з дати укладання (підписання) договору до закінчення строку дії договору про розстрочення (відстрочення) грошового зобов'язання (податкового боргу).

3.2 Порядок сплати розстрочених (відстрочених) сум та нарахованих процентів.

Розстрочені (відстрочені) суми грошових зобов'язань (податкового боргу) та проценти, нараховані на такі суми, зараховуються на ті самі коди бюджетної класифікації України, що й податки, збори, штрафні (фінансові) санкції (штрафи), пеня, за якими надано розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу).

Нарахування процентів розпочинається наступного дня після початку дії розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу) та наступного дня після граничного строку сплати чергової частки розстроченого (відстроченого) грошового зобов'язання (податкового боргу).

Нарахування процентів здійснюється у день фактичного погашення розстроченого (відстроченого) грошового зобов'язання (податкового боргу) (його частини) за весь період користування розстроченням (відстроченням). Розмір процентів визначається відповідно до розміру пені відповідно до вимог Податкового кодексу України.

Платник податків розраховує суму процентів на розстрочене (відстрочене) грошове зобов'язання (податковий борг) (його частку) самостійно та сплачує її одночасно зі сплатою розстроченої (відстроченої) або чергової частини розстроченої (відстроченої) суми у строки, визначені у відповідному договорі.

Надміру сплачені суми процентів можуть зараховуватись у рахунок сплати грошового зобов'язання (податкового боргу) в порядку, встановленому законодавством України.

Платник податків має право достроково погасити розстрочену (відстрочену) суму грошового зобов'язання (податкового боргу) або її частину разом із сумою нарахованих на цю суму процентів.

Погашення розстрочених (відстрочених) сум та нарахованих на них процентів може здійснюватися, як за рахунок наявної сплати, так і за рахунок переплати, яка обліковувалась в інформаційних системах податкової внаслідок надмірної сплати платежів до бюджету або виникла внаслідок подання

платником податків податкової звітності з показниками зменшення раніше визначених податкових зобов'язань; або списання, скасування грошових зобов'язань (податкового боргу); або за рахунок сум бюджетного відшкодування.

Для документального оформлення дострокового погашення розстрочених (відстрочених) сум грошового зобов'язання (податкового боргу) платник податків не пізніше третього робочого дня за днем дострокового погашення повинен звернутися до органу доходів і зборів, який укладав з ним договір про розстрочення (відстрочення), із заявою про скорочення строків дії розстрочення (відстрочення) внаслідок дострокового погашення розстрочених (відстрочених) сум грошових зобов'язань (податкового боргу) з обов'язковим визначенням сум та реквізитів документа про дострокове погашення.

Після перевірки даних, викладених у заяві, яка проводиться не пізніше дня, наступного за днем подання такої заяви, працівники підрозділу, до функцій якого належать питання розстрочення (відстрочення) грошового зобов'язання (податкового боргу), органу доходів і зборів вносять відповідні зміни до договору про розстрочення (відстрочення).

Внесення таких змін до договору про розстрочення (відстрочення) та журналу здійснюється не пізніше дня, наступного за днем проведення перевірки даних, викладених у заяві.

Відомості про внесені зміни переносяться до інформаційної системи.

Після цього паперовий витяг із журналу не пізніше наступного робочого дня передається підрозділу, до функцій якого належить ведення обліку надходжень з податків, зборів, платежів.

На підставі таких змін в інформаційній системі відбувається:

проведення нарахування на суму, достроково сплачену;

проведення нарахування процентів за фактичний строк користування розстроченням (відстроченням).

При достроковому погашенні у повному обсязі розстрочених (відстрочених) сум грошових зобов'язань (податкового боргу) та внесенні до договору відповідних змін договір припиняє дію як повністю виконаний.

З ініціативи податкового органу, що уклав договір про розстрочення (відстрочення), податковий орган вищого рівня, який прийняв рішення про розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу), приймає рішення про скасування розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу), про що повідомляє платника податків та відповідний орган доходів і зборів. Орган доходів і зборів, який ініціював розірвання договору, на підставі рішення про скасування розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу) розриває договір про розстрочення (відстрочення).

У такому випадку підрозділ, до функцій якого належать питання розстрочення (відстрочення) грошового зобов'язання (податкового боргу), письмово повідомляє підрозділ, до функцій якого належить ведення обліку надходжень з податків, зборів, платежів, та структурні підрозділи, які здійснюють адміністрування відповідних податків, зборів, штрафних (фінансових) санкцій (штрафів), пені, для здійснення заходів щодо нарахування пені та відповідних штрафних санкцій відповідно до норм чинного законодавства.

Рішення про скасування розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового органу) оформляється на бланку відповідного податкового органу.

При цьому рішення про розстрочення (відстрочення) скасовується в повному обсязі (за всіма платежами) з одночасним проведенням нарахування процентів за фактичний строк користування розстроченням (відстроченням).

Рішення про скасування раніше прийнятого рішення про розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу) є підставою для дострокового розірвання договору. У пункті 6.4 "Особливі умови" договору

робиться запис: "Договір достроково розірвано, документ від _____ № _____".

У день прийняття рішення про скасування раніше прийнятого рішення про розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу) підрозділ, до функцій якого належать питання розстрочення (відстрочення) грошового зобов'язання (податкового боргу), таке рішення заносить у журнал, зазначаючи номер, дату, суму розстрочення (відстрочення), яку скасовано.

Копія такого рішення передається не пізніше наступного робочого дня підрозділу, до функцій якого належить ведення обліку надходжень з податків, зборів, платежів, для проведення відповідної звірки.

В інформаційній системі рішення про скасування розстрочення (відстрочення) проводиться шляхом відображення:

ознаки щодо скасування суми розстрочення (відстрочення);

нарахування розстрочених (відстрочених) сум грошових зобов'язань (податкового боргу), строк сплати яких не настав;

нарахування процентів за фактичний строк користування розстроченням (відстроченням).

З дня, наступного за днем розірвання договору, на розстрочені (відстрочені) суми, що залишилися несплачені, нараховуються пеня та штраф у розмірах, передбачених Податковим кодексом України.

З дня дострокового розірвання договору платник податків зобов'язаний сплатити невнесену суму розстрочених (відстрочених) грошових зобов'язань (податкового боргу) та суму процентів, нарахованих за фактичний строк дії розстрочення (відстрочення).

Розстрочені (відстрочені) суми грошових зобов'язань (податкового боргу) та суми нарахованих процентів, що залишилися несплачені на день прийняття рішення про скасування розстрочення (відстрочення), стягуються у порядку, установленому законодавством для стягнення податкового боргу.

Рішення про скасування розстрочення (відстрочення) та дострокове розірвання договору за ініціативою податкового органу може бути оскаржене у

порядку, встановленому Податковим кодексом України для оскарження рішень податкових органів щодо нарахованої суми грошових зобов'язань.

У період дії розстрочення (відстрочення) платник має право порушувати перед органом доходів і зборів питання про перенесення строків сплати частки розстроченої (відстроченої) суми в межах строку дії договору про розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу) у разі виникнення тимчасових фінансових або інших ускладнень з причин, що не залежать від нього.

У цьому разі платник подає заяву про перенесення строків сплати частки розстрочених (відстрочених) сум до податкового органу, з яким укладено договір про розстрочення (відстрочення).

Рішення про перенесення раніше визначених строків сплати частки розстрочених (відстрочених) сум може бути прийнято тільки за умови погодження зазначеного питання з податковим органом, який приймав рішення про розстрочення (відстрочення). Рішення про перенесення раніше визначених строків сплати частки розстрочених (відстрочених) сум з місцевих податків і зборів повинно також затверджуватися фінансовим органом місцевого органу виконавчої влади.

У разі перенесення строків сплати частки розстрочених (відстрочених) сум на строк, що виходить за межі бюджетного року, відповідне рішення приймається з дотриманням вимог встановлених Порядку для прийняття рішень про розстрочення.

Рішення про перенесення раніше визначених строків розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу) оформляється податковим органом.

В аналогічному порядку здійснюється перенесення строків сплати розстроченої (відстроченої) суми за межі граничного строку дії договору про розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу) за умови дотримання вимог цього Порядку.

У разі перенесення строків сплати частки розстрочених (відстрочених) сум за межі граничних строків дії розстрочення (відстрочення), визначених у рішенні та договорі про розстрочення (відстрочення), перед перенесенням строків сплати орган доходів і зборів, який приймав рішення про розстрочення (відстрочення), переносить граничний строк дії цього розстрочення (відстрочення) за відповідним поданням органу доходів і зборів, який укладав договір про розстрочення (відстрочення).

Висновки до третього розділу

Держава врегулювала процедури проведення розстрочення (відстрочення) податкового боргу однак не актуалізувала їх відповідно до проведених нею ж реорганізацій центральних органів влади. У вказаному вище порядку досі вживаються найменування центрального органу виконавчої влади в галузі податків і зборів Міністерство доходів і зборів України, яке вже давно ліквідоване шляхом часткової передачі його функцій Міністерству фінансів України та Державній податковій службі України. Відтак такий порядок потребує оновлення, актуалізації відповідно до умов, які на сьогодні склались в країні. Також вказаним порядком визначено тридцятиденний строк для розгляду податковим органом пакету документів суб'єкта господарювання, що в тих умовах коли платник податків відчуває фінансові проблеми є надто довгим строком.

ВИСНОВОК

Комплексне дослідження фінансово – правових інструментів реструктуризації проблемної податкової заборгованості дозволяє сформулювати певні висновки, а саме:

1. Реструктуризація проблемної податкової заборгованості – це фінансово – правові інструменти які передбачають відстрочення (перенесення терміну сплати), розстрочення (поетапна сплата) або часткове списання боргу з сплати податків та інших обов’язкових платежів на певну дату. Майбутньою податковою політикою держави і основною метою реструктуризації податкового боргу повинно стати не лише примусове його стягнення, а й фінансове оздоровлення та відновлення платоспроможності з метою збереження джерела надходжень до бюджету в довгостроковій перспективі.

2. На відміну від заборгованості по банківських кредитах чи лізингових платежах тощо реструктуризація податкового боргу регулюється імперативними нормами Податкового кодексу України та Кодексу України з питань банкрутства, іншими законодавчими і підзаконними нормативно – правовими актами та чітко регламентує весь механізм і етапи здійснення розстрочення (відстрочення) сплати податкової заборгованості тим самим обмежує сторони у вільному визначенні мов договору реструктуризації (розстрочення).

3. Законодавством України визначено фактично два дієвих фінансово – правових механізми реструктуризації проблемної податкової заборгованості по податках і зборах. Насамперед це адміністративний порядок, який здійснюється на умовах визначених Податковим кодексом України у випадках наявності економічного обґрунтування та доказів загрози виникнення чи наявності податкового боргу з можливістю відстрочення (розстрочення) терміном до 12 календарних місяців та нарахування відповідних відсотків. Альтернативним адміністративному порядку реструктуризації податкового боргу є судовий, як звичайне стягнення заборгованості та у межах процедури банкрутства, що є більш обтяжливим, як для платника податків так і для органів державної податкової служби.

4. Адміністративний порядок реструктуризації проблемної податкової заборгованості на даний час є надміру забюрократизованим через нечіткість поняття «загроза виникнення податкового боргу» та високою вартістю (120% річних облікової ставки НБУ), що робить розстрочення (відстрочення) не дуже привабливим фінансово – правовим механізмом для фінансової реструктуризації для платника податків, який перебуває в скрутному матеріальному становищі.

5. В період коли в Україні запроваджено воєнний стан варто розширити механізми автоматичного або спрощеного розстрочення для платників податків, які постраждали від воєнних дій, подібно до списання безнадійного боргу.

6. Приклади успішної реструктуризації боргів, в тому числі за податками і зборами, позитивно впливають на інвестиційний клімат в країні та зменшують ризики дефолту платників податків. Існуючі фінансово – правові механізми реструктуризації податкового боргу в Україні є достатньо врегульованими, проте потребують більшої гнучкості. Для покращення адміністрування слід перейти від каральної моделі (штрафи, пеня) до партнерської (сприяння відновленню платоспроможності), спростивши доступ до реструктуризації для сумлінних платників, які опинилися в складних фінансових обставинах.

7. Погашення податкового боргу, що здійснюється через механізми реструктуризації (відстрочення та розстрочення) податкового боргу, дозволяє платнику податку перенести сплату боргу на більш вигідний для нього час, а державі не втратити кошти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Десятнюк Т.Я., Маршалок Т.Я. Управління податковим боргом: навчальний посібник. 2013. 340 с.
2. Руденко В. Сутнісно - аналітичні характеристики податкового боргу в Україні. Вісник Хмельницького національного університету. 2024. № 1. С. 156-165.
3. Буряк А.В., Заяць М.С. Фінансова реструктуризація як спосіб антикризового управління. 2024, № 62.
4. Дерлюк В. Превентивна реструктуризація: процедури та правовий режим. <https://advokatpost.com/preventyvna-restrukturyzatsiia-protsedury-ta-pravovyj-rezhym-advokat-arbitrazhnyj-keruiuchyj-vasyl-derliuk/>
5. Прощення боргу на умовах реструктуризації: чи корегується фінрезультат? <https://yur-gazeta.com/golovna/proshchennya-borgu-na-umovah-restrukturizaciyi-chi-koriguetsya-finrezultat.html>
6. Порядок розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань (податкового боргу) платників податків. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1853-13#Text>
7. Податковий кодекс України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n2246>
8. Кодекс України з процедур банкрутства. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>
9. Перелік обставин, що свідчать про наявність загрози виникнення або накопичення податкового боргу, і доказів існування таких обставин. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1235-2010-п#Text>
10. Закон України «Про фінансову реструктуризацію». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-19#Text>
11. Тенденції у сфері реструктуризації простроченої заборгованості АТ «Укресімбанк». 2024. <https://pravo.ua/wp-content/uploads/2023/11/Anatolii-Lola.pdf>

12. Розстрочення та відстрочення податкового боргу: умови та порядок отримання у 2026 році. <https://7eminar.ua/news/4757-yak-oformiti-rozstrocennya-podatkovix-zobov'язan-u-2025-roci>

13. Податковий борг: експерти ТАХ подкаст розповідають, як працюють арешт рахунків, розстрочення та списання.

[https://buh.ligazakon.net/news/241940_podatkoviy-borg-eksperti-tax-podcast-rozpovdayut-yak-pratsyuyut-aresht-rakhunkv-rozstrochennya-ta-spisannya?utm_source=eSputnik-promo&utm_medium=email&utm_campaign=copy_of_Buh_Template&utm_content=\\$messageContent&utm_term=\\$messageTerm&utm_term=aWlkPTc4MDk3ZTkxLT hjNzAtNGU1Ni1iZTI5LTNlMWMzOGZkNjViMyZjaWQ9MjU2ODEyNDM=](https://buh.ligazakon.net/news/241940_podatkoviy-borg-eksperti-tax-podcast-rozpovdayut-yak-pratsyuyut-aresht-rakhunkv-rozstrochennya-ta-spisannya?utm_source=eSputnik-promo&utm_medium=email&utm_campaign=copy_of_Buh_Template&utm_content=$messageContent&utm_term=$messageTerm&utm_term=aWlkPTc4MDk3ZTkxLT hjNzAtNGU1Ni1iZTI5LTNlMWMzOGZkNjViMyZjaWQ9MjU2ODEyNDM=)

14. Інтернет агенство Інтерфакс – Україна, стаття «Група власників євробондів «Укрзалізниці» відкинула пропозицію компанії про їх реструктуризацію до 2033 року»
<https://interfax.com.ua/news/economic/1158505.html>